

NIKOHNI BEKOR QILISH TO'G'RISIDAGI ISHLARNI KO'RIB CHIQISHDA ADVOKATNING PROTSESSUAL VAKOLATLARI VA ULARNING HUQUQIY TABIATI

Niyozova Farxunda G'olib qizi

Samarqand davlat universiteti Advokatlik faoliyati yo'nalishi magistrant

E-mail: farxundaniyozova926@gmail.com

+998990263625

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18975210>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tezisdagi nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishda advokatning protsessual vakolatlari va ularning huquqiy tabiati tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasining oila va fuqarolik protsessual qonunchiligi asosida advokatning sud jarayonidagi ishtiroki, vakolatlari, taraflarning huquq va manfaatlarini himoya qilishdagi o'rni hamda protsessual faoliyatining huquqiy asoslari ilmiy jihatdan yoritiladi. Nikohni bekor qilish bilan bog'liq fuqarolik ishlarida advokat tomonidan amalga oshiriladigan protsessual harakatlar, ularning qonunchilikdagi mustahkamlanishi hamda sud amaliyotidagi ahamiyati o'rganiladi. Tadqiqot natijasida advokatning vakolatlari shaxsiy huquqlarni himoya qilish, taraflar o'rtasidagi nizoni qonuniy hal etish va sud muhokamasining adolatli kechishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: nikohni bekor qilish, advokat, protsessual vakolatlar, fuqarolik protsessual huquqi, sud jarayoni, oila huquqi, vakillik instituti, advokatura, sud himoyasi, protsessual maqom.

Аннотация: В данном научном тезисе анализируются процессуальные полномочия адвоката и их правовая природа при рассмотрении дел о расторжении брака. На основе семейного и гражданского процессуального законодательства Республики Узбекистан научно освещаются участие адвоката в судебном процессе, его полномочия, роль в защите прав и интересов сторон, а также правовые основы его процессуальной деятельности. Исследуются процессуальные действия, осуществляемые адвокатом в гражданских делах, связанных с расторжением брака, их законодательное закрепление и значение в судебной практике. В результате исследования обосновывается, что полномочия адвоката имеют важное значение в защите личных прав, законном разрешении споров между сторонами и обеспечении справедливого судебного разбирательства.

Ключевые слова: Расторжение брака, адвокат, процессуальные полномочия, гражданское процессуальное право, судебный процесс,

семейное право, институт представительства, адвокатура, судебная защита, процессуальный статус.

Annotation: This scientific thesis analyzes the procedural powers of a lawyer and their legal nature in the consideration of divorce cases. Based on the family and civil procedural legislation of the Republic of Uzbekistan, the study examines the participation of a lawyer in court proceedings, their powers, their role in protecting the rights and interests of the parties, and the legal foundations of their procedural activities. The procedural actions carried out by lawyers in civil cases related to divorce, their legislative regulation, and their significance in judicial practice are also studied. The research substantiates that the powers of a lawyer play an important role in protecting personal rights, resolving disputes between parties in a lawful manner, and ensuring a fair trial.

Keywords: Divorce, lawyer, procedural powers, civil procedural law, court proceedings, family law, institution of representation, advocacy, judicial protection, procedural status.

Kirish

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida oilaviy munosabatlar davlat tomonidan muhofaza qilinadi hamda ularni tartibga solish O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi normalari orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, nikohni bekor qilish bilan bog'liq nizolar fuqarolik sud ish yurituv tartibida ko'rib chiqiladi va ushbu jarayonda taraflarning huquqiy manfaatlarini himoya qilish muhim ahamiyatga ega [1].

Nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlar sud amaliyotida keng uchraydigan fuqarolik ishlari toifasiga kiradi. Bunday ishlarni ko'rib chiqishda taraflarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ayniqsa, advokatning protsessual faoliyati orqali ta'minlanadi. Advokat fuqarolik protsessual huquqining muhim subyektlaridan biri bo'lib, u taraflarning vakili sifatida sud jarayonida ishtirok etadi va ularning huquqlarini himoya qiladi [2].

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksida taraflarning sud va vakil orqali ishtirok etish huquqi mustahkamlab qo'yilgan. Mazkur kodeksning tegishli moddalariga muvofiq, advokat sud jarayonida ishtirok etish, dalillar taqdim etish, iltimosnomalar kiritish, sud qarorlaridan shikoyat qilish kabi protsessual vakolatlariga ega [3]. Nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlar esa ko'pincha mulkiy va nomulkiy huquqlar bilan bog'liq bo'lib, bunday vaziyatlarda advokatning professional yordami alohida ahamiyat kasb etadi.

Metodologiya

Tadqiqot jarayonida huquqiy tahlil, qiyosiy-huquqiy tahlil, tizimli yondashuv hamda normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish usullaridan foydalanildi. Nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlar bo'yicha advokatning protsessual vakolatlarini aniqlashda O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi, Fuqarolik protsessual kodeksi, "Advokatura to'g'risida"gi Qonun hamda ilmiy-huquqiy adabiyotlar tahlil qilindi [4].

Shuningdek, fuqarolik protsessual huquqining umumiy nazariyasi, sud amaliyoti va advokatura faoliyatiga oid ilmiy tadqiqotlar o'rganildi. Tadqiqot davomida advokatning vakolatlari nafaqat normativ-huquqiy hujjatlar asosida, balki sud jarayonidagi amaliy qo'llanishi nuqtai nazaridan ham tahlil qilindi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishda advokat sud jarayonining muhim ishtirokchilaridan biri hisoblanadi. Advokatning protsessual vakolatlari fuqarolik protsessual huquqi normalari bilan belgilangan bo'lib, u taraflarning manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan [5].

Fuqarolik protsessual kodeksiga ko'ra, advokat sud va vakil sifatida quyidagi protsessual huquqlarga ega:

- sud majlislarida ishtirok etish;
- ish materiallari bilan tanishish;
- dalillar taqdim etish va ularni tekshirishda qatnashish;
- iltimosnomalar va e'tirozlar bildirish;
- sud qarorlari ustidan shikoyat qilish [3].

Nikohni bekor qilish bo'yicha ishlar ko'pincha aliment undirish, bolalarni tarbiyalash, mulkni bo'lish kabi qo'shimcha talablar bilan bog'liq bo'ladi. Shu sababli advokatning vakolatlari ushbu masalalarni huquqiy jihatdan asoslab berishda muhim ahamiyatga ega [6].

Advokat tomonidan amalga oshiriladigan protsessual faoliyat sudning ishni har tomonlama va xolis ko'rib chiqishiga yordam beradi. Shu bilan birga, advokat taraflarning huquqiy savodxonligini oshirish va sud muhokamasining qonuniy o'tishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tahlil va muhokama

Nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishda advokatning protsessual vakolatlari fuqarolik sud ish yurituvchi tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Fuqarolik protsessual huquqida taraflarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish prinsipi muhim o'rin tutadi. Ushbu prinsipni amalda ta'minlashda advokatning ishtiroki alohida ahamiyatga ega. Advokat sud

jarayonida taraflarning vakili sifatida ishtirok etib, ularning protsessual huquqlaridan to'liq foydalanishiga yordam beradi hamda sud ishining qonuniy va adolatli ko'rib chiqilishiga ko'maklashadi [7].

Fuqarolik protsessual huquqi nazariyasida advokatning vakolatlari odatda ikki jihat orqali izohlanadi: protsessual vakolatlar va huquqiy yordam ko'rsatish bilan bog'liq vakolatlar. Protsessual vakolatlar sud jarayonida taraf nomidan harakat qilish imkoniyatini bildiradi. Bu vakolatlar orqali advokat sud majlislarida ishtirok etadi, dalillar keltiradi, sudga iltimosnomalar kiritadi, qarorlarga e'tiroz bildiradi hamda boshqa protsessual harakatlarni amalga oshiradi. Fuqarolik protsessual kodeksida taraflarning sudda vakil orqali ishtirok etish huquqi mustahkamlangan bo'lib, advokat vakillik institutining asosiy subyektlaridan biri sifatida e'tirof etiladi [3].

Advokatning protsessual vakolatlarining huquqiy tabiati vakillik munosabatlari bilan bog'liqdir. Vakillik fuqarolik huquqining muhim institutlaridan biri bo'lib, unda bir shaxs boshqa shaxs nomidan va uning manfaatlari yo'lida harakat qiladi. Fuqarolik protsessida advokat aynan mana shu vakillik institutiga asoslanib faoliyat yuritadi. Vakillik munosabatlari odatda ishonchnoma yoki advokatlik orderi asosida yuzaga keladi. Bu hujjatlar advokatga sud jarayonida taraf nomidan protsessual harakatlarni amalga oshirish huquqini beradi [8].

Nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlarning o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundaki, ular ko'pincha shaxsiy nomulkiy huquqlar bilan bog'liq bo'ladi. Masalan, er-xotin o'rtasidagi nikoh munosabatlarini tugatish, farzandlarning tarbiyasi va yashash joyini belgilash kabi masalalar shaxsiy huquqlar bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli bunday ishlarni ko'rib chiqishda sud faqat huquqiy normalarni qo'llash bilan cheklanib qolmaydi, balki taraflarning ijtimoiy va oilaviy manfaatlarini ham hisobga oladi. Bunday murakkab jarayonda advokatning professional yordami alohida ahamiyat kasb etadi [9].

Sud amaliyotida nikohni bekor qilish bilan bog'liq ishlar ko'pincha bir nechta qo'shimcha talablar bilan birga ko'rib chiqiladi. Jumladan, aliment undirish, farzandlarning qaysi ota-ona bilan yashashi masalasini hal qilish, birgalikda orttirilgan mol-mulkni taqsimlash kabi nizolar yuzaga keladi. Ushbu masalalar fuqarolik huquqi va oila huquqi normalarining birgalikda qo'llanishini talab qiladi. Advokat esa ushbu huquqiy normalarni to'g'ri qo'llash orqali mijozining manfaatlarini himoya qiladi hamda sudga zarur dalillarni taqdim etadi [10].

Advokatning protsessual vakolatlaridan biri ish materiallari bilan tanishish huquqidir. Bu huquq advokatga sud ishining barcha hujjatlarini o'rganish, ularni

tahlil qilish va sud muhokamasiga tayyorlanish imkonini beradi. Ish materiallarini chuqur o'rganish advokatga sud jarayonida asosli dalillar keltirish va taraf manfaatlarini samarali himoya qilish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, advokat tomonidan dalillarni to'plash va taqdim etish sud ishining har tomonlama va xolis ko'rib chiqilishiga yordam beradi.

Sud jarayonida advokat tomonidan amalga oshiriladigan yana bir muhim protsessual harakat bu iltimosnomalar kiritishdir. Iltimosnomalar orqali advokat suddan qo'shimcha dalillarni talab qilish, guvohlarni chaqirish yoki ekspertiza tayinlashni so'rashi mumkin. Bu esa sud muhokamasining to'liq va obyektiv o'tishiga xizmat qiladi. Fuqarolik protsessual huquqida dalillarni tekshirish va baholash jarayonida advokatning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega deb hisoblanadi [5].

Nikohni bekor qilish ishlarida advokatning faoliyati ayniqsa bolalar manfaatlarini bilan bog'liq masalalarda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasining oila qonunchiligiga ko'ra, sud nikohni bekor qilish bilan bog'liq ishlarni ko'rib chiqishda voyaga yetmagan bolalarning manfaatlarini ustuvor hisobga olishi lozim. Shu sababli advokat sudga bolalar manfaatlariga oid dalillarni taqdim etish orqali ushbu prinsipning amalga ta'minlanishiga yordam beradi [1].

Advokatning protsessual vakolatlari sud qarorlariga nisbatan shikoyat qilish huquqini ham o'z ichiga oladi. Agar sud qarori taraflardan birining huquq va manfaatlariga zid deb hisoblanilsa, advokat apellyatsiya yoki kassatsiya tartibida shikoyat kiritishi mumkin. Bu esa sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligini tekshirish imkonini beradi. Fuqarolik sud ish yurituvda shikoyat qilish instituti adolat tamoyilining muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi [6].

Shuningdek, advokat sud jarayonida taraflarning protsessual tengligi prinsipini ta'minlashga ham xizmat qiladi. Fuqarolik protsessual huquqining asosiy prinsiplaridan biri taraflarning tengligi bo'lib, unga ko'ra har bir taraf sud jarayonida o'z huquq va manfaatlarini himoya qilish uchun teng imkoniyatlarga ega bo'lishi kerak. Advokatning professional yordami ushbu tenglikni amalga ta'minlashga yordam beradi, chunki u mijozining huquqiy savodxonligi yetarli bo'lmagan holatlarda ham uning manfaatlarini samarali himoya qiladi [11].

Ilmiy adabiyotlarda advokatning protsessual vakolatlari fuqarolik sud ish yurituvda adolat tamoyilining ta'minlanishiga xizmat qiluvchi muhim huquqiy mexanizm sifatida baholanadi. Advokatning faoliyati nafaqat taraflarning huquqlarini himoya qilishga, balki sud muhokamasining qonuniy va shaffof o'tishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy huquqiy davlat sharoitida

advokatura institutining rivojlanishi sud tizimining samaradorligi bilan chambarchas bog'liq hisoblanadi [11].

Umuman olganda, nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishda advokatning protsessual vakolatlari sud muhokamasining samaradorligini oshirish, taraflarning huquq va manfaatlarini himoya qilish hamda sud qarorlarining qonuniyligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Advokatning sud jarayonidagi faol ishtiroki fuqarolik sud ish yurituv tizimining demokratik va adolatli ishlashiga xizmat qiluvchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Nikohni bekor qilish to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqishda advokatning protsessual vakolatlari fuqarolik sud ish yurituv tizimining muhim elementi hisoblanadi. Advokat sud jarayonida taraflarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, dalillarni taqdim etish hamda sud qarorlarining qonuniyligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, advokatning protsessual vakolatlari O'zbekiston Respublikasining fuqarolik protsessual qonunchiligida aniq belgilangan bo'lib, ular taraflarning sud himoyasini ta'minlashga qaratilgan. Nikohni bekor qilish bilan bog'liq nizolarni ko'rib chiqishda advokatning professional ishtiroki sud muhokamasining samaradorligini oshiradi hamda taraflarning huquqiy manfaatlarini ishonchli himoya qilishga xizmat qiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2020. – 14–18-betlar.
2. O'zbekiston Respublikasi “Advokatura to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent, 1996. – 5–7-betlar.
3. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2021. – 52–56-betlar.
4. Mamasiddiqov M. Fuqarolik protsessual huquqi. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2019. – 112–118-betlar.
5. Xasanov O. Advokatura faoliyatining huquqiy asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 76–80-betlar.
6. Saidov A.X. Oila huquqi. – Toshkent: TDYU, 2017. – 203–208-betlar.
7. Rahmonqulov H. Fuqarolik protsessual huquqi nazariyasi. – Toshkent: Adolat, 2016. – 145–150-betlar.
8. Rustambekov I. Fuqarolik huquqi (1-qism). – Toshkent: TDYU, 2018. – 98–101-betlar.
9. Tursunov B. Oila nizolarini sudda ko'rib chiqish masalalari. – Toshkent: Fan, 2020. – 54–59-betlar.

10. Abdukarimov S. Fuqarolik sud ish yurituv amaliyoti. – Toshkent: Adolat, 2021. – 132–138-betlar.
11. Karimov Sh. Advokatning fuqarolik protsessidagi ishtiroki. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2019. – 66–72-betlar.
12. Yuldashev A. Fuqarolik protsessual vakillik instituti. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022. – 88–94-betlar.